

desa's, die namen dragen waarin het woord gading voorkomt. In sommige gevallen schijnt het woord gading ook een andere beteekenis te hebben ¹⁾.

Tenslotte moeten we nog de vraag behandelen hoe oud de lagen in de Sampoenggrot geschat worden. De beschavingsperiode zegt hier zeer weinig; men bedenke slechts, dat thans nog Papoea-stammen op Nieuw-Guinea in het steenen tijdperk leven, of althans leefden, voordat ze met blanken in aanraking kwamen. Dr VAN STEIN CALLENFELS schat de ouderdom op ongeveer 1000 jaar vóór Christus. Maar het is zeer wel mogelijk, dat deze bevolking met haar primitieve beschaving nog in het binnenland leefde, toen reeds lang andere volksstammen zich aan de kust hadden gevestigd. Zeker is, dat deze holenbewoners zijn verdreven of uitgeroeid door de na hen komende oer-Maleiers, die uit Achter-Indië kwamen en die op hun beurt weer werden overheerscht door de Hindoes.

K. W. DAMMERMAN.

¹⁾ Misschien kunnen lezers, die beter op de hoogte zijn met oude aardrijkskundige namen, hier nadere inlichtingen geven.

SLANGENVANGSTEN.

Wanneer ik hier enkele regels neerschrijf over mijn ondervinding gedurende twee jaar op het gebied van het verzamelen van slangen, dan gebeurt dit in de hoop, dat ik de belangstelling van enkele lezers, misschien zelfs lezeressen, mag aanwakkeren voor deze meestal gevreesde en verafschuwde reptielen.

Laat ik eerlijk zijn en beginnen met de mededeeling, dat het nog niet zoo heel lang geleden is, dat ik mij zelf ook kon rangschikken onder degenen, die bij den uitroep „een slang, een slang!”, naar de plaats des onheils snelden, gewapend met een flink eind hout en er op inhakten met een moed, een betere zaak waardig. Was de overwinning bevochten in gezelschap van een ander, — nietwaar, men voelt zich meer op zijn gemak en je kunt nooit weten, die dieren zijn vaak zoo geweldig vlug! — dan was een dergelijk avontuur dikwijls nog een dankbaar onderwerp voor latere gedachtenwisseling. Het ongelukkige dier, dat, evenals bij visschers met hun buit, fantastische afmetingen kon aannemen en de graad van giftigheid waren altijd gewichtige punten. Giftig moest het dier natuurlijk wezen, omdat anders de kloppartij wel wat lachwekkend zou zijn geweest.

Een goede daad verrichtte Dr F. KOPSTEIN met het samenstellen van zijn boekje „De gifslangen van Java”, en wanneer slechts een tiende deel van de

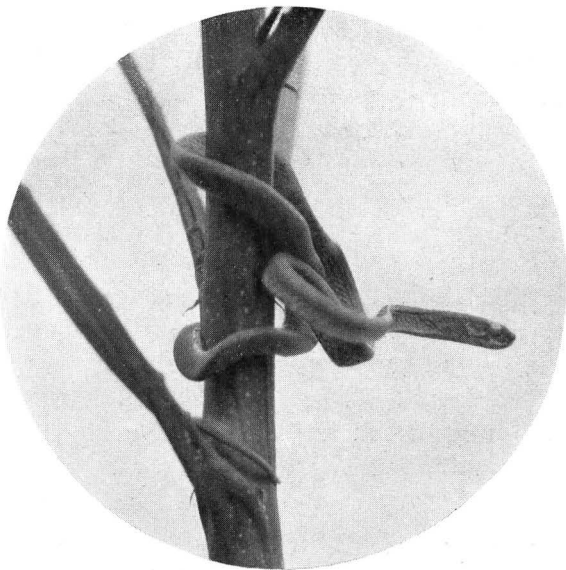

Fig. 1. *Amblycephalus carinatus* (BOIE).

Nandjoeng Djaja, Mei 1933

koopers zich de moeite nam dit mooie werkje wat beter te bestudeeren en hunne kennis daarna in praktijk brachten, zou de schrijver, doch in het bijzonder het slangendom, geluk te wenschen zijn.

Nadat ik bovengenoemd boekje had gelezen, verwisselde ik mijn eindje brandhout tegen enkele stopflesschen en stevige kooien en gaf order om iedere slang, dood of levend, bij mij te brengen. Later eischte ik slechts levend materiaal en dit werd dan in de flesschen en kooien gedaan ter nadere kennismaking.

Veel merkwaardigs werd reeds op deze eenvoudige wijze gevonden. De verscheidenheid in kleur en teekening wekte den lust op tot het aanleggen van een collectie, speciaal van de soorten, welke hier op de onderneming voorkwamen; tevens werd daarna van iedere vangst aanteekening gehouden met vermelding van eventueele bijzonderheden. De conserveeringsmethode werd geheel gevolgd zooals deze door Jhr W. C. VAN HEURN in „De Tropische Natuur”, jaargang 1930 blz 17 en verder, wordt aangegeven. Hem dank ik ook bijzonder voor de wijze, waarop hij mij steeds met zijn kennis voorlichtte en ook Dr F. KOPSTEIN, voor de determinatie van verschillende voorwerpen.

Fig. 2. *Dipsadomorphus jaspideus*
(DUM. & BIBR.).

Nandjoeng Djaja, Jan. 1934.

De slangen werden grootendeels in den aanplant gevangen, dus hoofdzakelijk in de theetuinen en er werd niet speciaal jacht op gemaakt. Op iedere slang was, ongeacht de soort, een zelfde premie gesteld. Voorkeur voor een speciale soort bestond er dus niet en voor gifslangen werd ook niets méér betaald.

In het begin was de animo niet bijzonder groot, doch later bleken de menschen meer attent en boden elkaar de behulpzame hand bij het vangen of maakten een 'batoer' op het dier opmerkzaam, wanneer zij zelf den moed misten het te vangen. De dieren werden geregeld in een roewas (bamboe internodium), welke met een prop onkruid goed was afgesloten, bij mij aan huis afgeleverd.

Hoewel ik in mijn loopbaan vanzelf reeds verschillende soorten was tegengekomen, bleek bij dit systematisch verzamelen al vlug, dat deze kennis, ten aanzien van de groote hoeveelheid nog onbekenden, heel gering was. De fraaist geteekende dieren, welke men maar wenschen kan, kwamen langzamerhand uit den aanplant te voorschijn en het verbaasde mij steeds weer opnieuw, dat de bevolking zoo weinig op de hoogte is van de verscheidenheid dezer reptielen. Belangstelling voor de levende natuur heeft onze bruine broeder, zoo gauw er geen praktisch voordeel bij te behalen is, maar zeer weinig.

Van direct praktisch nut is natuurlijk de numerieke aanwezigheid der gifslangen en bij het nagaan der lijsten blijkt direct, dat deze in een behoorlijke hoeveelheid voorkomen, een hoeveelheid, welke vóór het aanteekenen der vangsten waarschijnlijk voor onmogelijk zou zijn gehouden. Het is zeker geen kleinigheid, dat het percentage gevangen gifslangen zich beweegt tusschen 21.6 % en 22.5 % van het totaal. Men zou direct geneigd zijn, de plaats voor buitengewoon gevaarlijk te houden en reeds

vergelijkingen gaan treffen met het beruchte Britsch-Indië, waar immers ieder jaar duizende mensen aan slangenbeten heeten te sterven.

Ondertusschen blijkt reeds bij een nadere beschouwing, dat de meest gevaarlijke soorten, met name die der giftige *Colubridae*, slechts incidenteel voorkomen. Ze zijn er misschien wel, maar komen als nachtdieren minder te voorschijn. Van *Bungarus* werden in deze twee jaren maar 2 exemplaren gevangen, terwijl van de cobra er in totaal 7 werden ingerekend.

Anders is het echter gesteld met de vertegenwoordigster der *Viperidae*, *Lachesis gramineus*. Op één na is deze groene boomadder in deze streek de meest voorkomende soort en aangezien zij tusschen de struiken in het geheel niet opvalt, is het zoo goed als zeker, dat haar aanwezigheid nog grooter is dan mijn lijsten aangeven. Waar juist op een theeonderneming iederen dag een groot aantal mensen zich tusschen de struiken bewegen voor het plukken van het blad, geeft zoo'n plaats bij uitstek een prachtgelegenheid, den graad van gevaar van deze adder vast te stellen.

Zoolang ik mij echter in deze streek bevind, is mij nog geen enkele maal een geval gemeld, ook niet bij navraag, dat een plukster door een groene boomadder werd gebeten. Deze waarneming onderschrijft dus volkomen, wat Dr KOPSTEIN in zijn boekje over de gifslangen van Java inzake *Lachesis* zegt, zoowel betreffende haar verspreiding als haar gedragingen. Deze uitkomst is wel zeer merkwaardig en tevens zeer verblijdend. Vanzelf vraagt men zich af, wat de oorzaak hiervan zou kunnen zijn, aangezien het toch vast staat dat *Lachesis*, wanneer ze wordt beet gepakt, van zich af bijt.

Volgens mij moet de oplossing gevonden worden in het feit, dat ze zelden of nooit aan het oppervlak van een struik rond kruipt, doch meer onder het bladerdak en in het midden van den boom of de struik, waar zij, om een paar takken heen gestrengeld, meestal ligt te slapen. Wordt de slang nu opgeschrikt door beweging aan den buitenkant van den heester, dan is het eerste wat zij doet, zich nog meer terug te trekken, zich dus zoo klein mogelijk te maken, met den kop instinctief in de richting van den verstoorder van haar rust. Ze blijft dus waakzaam liggen en verroert zich verder niet, slechts de bruine oogen trachten de oorzaak te vinden, evenals haar tastende tong. De persoon in kwestie is echter alweer gepasseerd, onbewust van de beroering welke hij veroorzaakte en het wellicht indirecte gevaar, waarin hij daardoor een moment verkeerde. *Lachesis* geeft hiermede dus een geheel ander beeld dan bijvoorbeeld *Zamenis korros*, die, na verstoord te zijn, direct aan den haal gaat en dan meestal juist door hare flinke lengte dadelijk

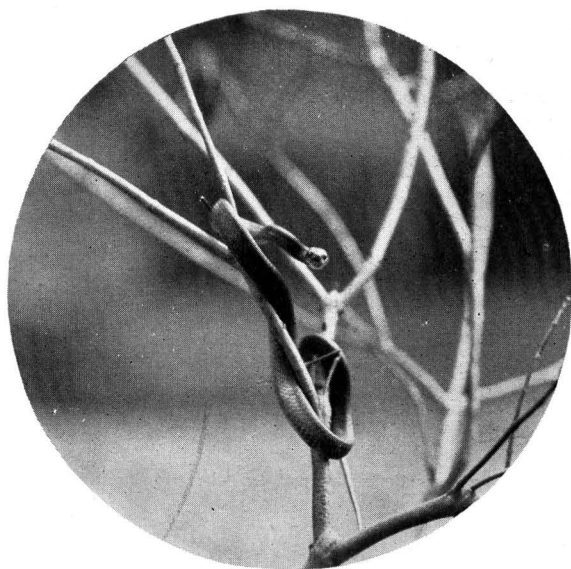

Fig. 3. *Amblycephalus carinatus* (BOIE).

Nandjoeng Djaja, Febr. 1934.

opvalt; of dan onze gewone javaansche cobra, *Naja tripudians sputatrix*, welke zich in de meeste gevallen dreigend opricht en begint te blazen.

Wanneer *Lachesis gramineus* zich meer boven over de struiken bewoog, zooals de bekende groene zweepslang, *Dryophis prasinus*, en net zooals deze bij onraad dikwijls doet, daar doodstil bleef liggen, dan zou speciaal voor theepluksters, de kans zeker veel grooter wezen het dier aan te raken en hierdoor een beet op te loopen.

Van de 54 exemplaren, welke mij werden gebracht, was er geen enkel door een theeplukster of mandoer gevonden, doch ze werden meerendeels door wiedvolk buit gemaakt, menschen dus, die zich wegens hun werkzaamheden meer onder de struiken bevinden.

Fig. 4. *Dipsadomorphus cynodon* (BOIE), jeugdvorm.

Nandjoeng Djaja, Febr. 1934.

Rest nu nog de vierde gifslang, welke hier tot nu toe werd aangetroffen, namelijk *Doliophis intestinalis*. Het is mij niet gelukt een lokalen naam voor dit diertje te weten te komen. Degenen, die het slangetje kennen, zullen het met mij eens zijn, dat deze soort, ondanks de geweldige gifklieren, voor menschen praktisch onschadelijk is, wegens haar zeer kleine bek. Ik heb het diertje steeds op den grond aangetroffen en het zal, wat zijn voeding betreft, wel zijn aangewezen op regenwormen, Typhlopsen en dergelijk op den bodem kruipend gedierte, waarom ik mij dikwijls heb afgevraagd, waarvoor deze onbehoorlijk groote gifklier van dit betrekkelijk kleine slangetje moet dienen. De bevolking weet niet eens, dat het ook tot de *orai matti* gerekend moet worden en heeft dus blijkbaar nog geen praktische ervaring met dit diertje opgedaan.

De meest voorkomende soort, *Amblycephalus carinatus*, is een slangetje, dat ik voorheen nog nooit had gezien. Ze blijkt hier zeer veel voor te komen, doch valt door haar verborgen levenswijze aan niemand op. Zij is geheel onschuldig, erg mak en wordt meestal tusschen oude resten van snoeihout aangetroffen. Ook wordt ze gevonden op de onderste takken der theestruiken, laag boven den grond, waar ze dan in een karakteristiek klompje ligt te slapen. De bevolking noemt deze slang *orai keupeul* en deze naam geeft, naar mijn meening, vrij juist

den indruk weer, dien men van het diertje krijgt (keup eul, Soend.=greep, handvol). Soms werden er over een klein oppervlak vrij veel bij elkaar gevonden en werden ze bij 4 tot 5, soms wel 8 volwassen exemplaren tegelijk binnen gebracht.

Van het geslacht *Tropidonotus*, is de soort *subminiatus* eveneens goed vertegenwoordigd. Ik vond haar dikwijls tusschen het gras bij ondiepe waterloopjes, waar ze op de loer lag naar jonge kikkers, om er, na te zijn opgeschrikt, met opgeheven kop en breed opgeblazen nek — waarvan de roode band dan zéér opvallend is — vandoor te gaan. Van de andere soorten, welke blijkbaar meer de voorkeur geven aan sawah's en vischvijvers, werd een enkel verdwaald exemplaar gegrepen. Alle zijn natuurlijk doodonschuldig, evenals de ringslang in Holland, *Tropidonotus natrix*. Enkele zijn nogal bijterig aangelegd, zooals *piscator* en geven een minder plezierigen indruk wanneer men ze tracht te vangen, waarmede ze dus prachtig haar doel bereiken, namelijk om met rust gelaten te worden en haar de geneugten van een enkel vischje te gunnen.

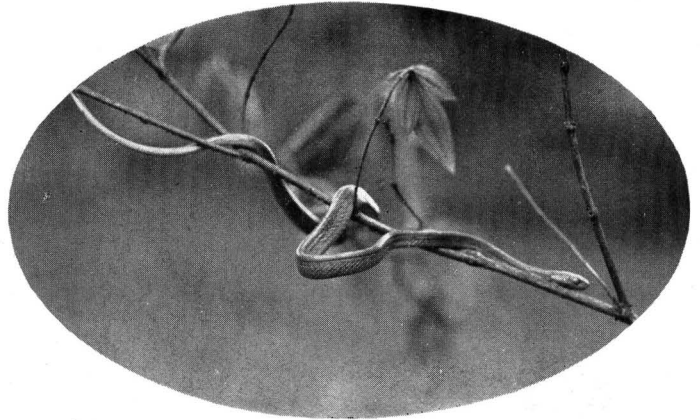

Fig. 5. *Dipsadomorphus nigriceps* (GTHR.).

Nandjoeng Djaja, Jan. 1934.

Een ander tamelijk goed vertegenwoordigd, maar weinig bekend, geslacht is *Dipsadomorphus*. Hoewel de soorten van dit geslacht tot de typische takslangen behoren en dus vanzelf hoofdzakelijk in boomen leven, vindt men er wel een enkele tusschen brandhout. Eens op een ochtend werd een volwassen *D. cynodon*, van dicht bij de 4 meter, in de fabriek ontdekt en gegrepen; een ander maal was het een, welke, na zich in den nacht in mijn volière te hebben tegoed gedaan, den volgenden ochtend op den grond van dit aardsche *Dipsadomorphus*-paradijs, in een gezonden slaap werd aangetroffen. Van deze Opisthoglyphen werd mij ook geen enkele beet gemeld en zij behoren dan ook, meen ik, tot de minst agressieve slangen.

Nandjoeng Djaja (Tjibatoe).

C. P. J. DE HAAS.

Mevr. A. KOORDERS — SCHUMACHER † — Op 17 Sept. 1934 overleed te Oberdollendorf Mevr. A. KOORDERS — SCHUMACHER. Vele der oudere leden zullen zich haar herinneren, samenwerkend met en steeds de belangen behartigend van wijlen Dr S. H. KOORDERS. Ook na diens dood beijverde zij zich een deel der nagelaten manuscripten van haar man uit te geven. Zijzelf publiceerde een omvangrijk waardevol werk, het „Systematisches Verzeichnis”, dat van alle door Dr S. H. KOORDERS bijeengebrachte collecties een overzicht gaf. Zij ruste in vrede.

VAN STEENIS.